

Egy ápolónő háborús hétköznapijai

Kende Éva és Böröcz Karolina interjúja Solt Katalinnal

Dr. Solt Katalin – sok küzdelem után megszerzett orvosi diplomájának birtokában – aktív életét (néhány évi klinikusi munka után) a közegészségügynek szentelte. Majd fél évszázados pályafutását, mint az Országos Közegészségügyi Intézet járványügyi osztályának nagy tudású és országszerte ismert vezetője, illetve mint a fővárosi Köjál, majd a fővárosi ANTSZ kórházhigiénés osztályának szaknásadója fejezte be. Ez volt szakmai életének – nevezzük így – „második” szakasza. Volt azonban ez előtt egy „első” is. Főleg erről beszélt az alábbi interjúban 2014. április 3-án. A kérdezők egykori kolléganői: dr. Kende Éva és dr. Böröcz Karolina voltak.

Solt Katalin 1922. augusztus 17-én születtem Komáromban, Komarnóban. Édesapám órás volt, és hét évig a Monarchia katonája. Három év katonaság után éppen leszerelt volna, amikor kitört az első világháború, amelyben súlyosan és marandóan megsérült. 1934-ben meghalt. Édesanyám háztartásbeli volt. Amikor én még karon ülő voltam, már kezdtek a karjai meggyengülni, később mind a négy végtagja megbénult, és 1936-ban bekövetkezett haláláig toló kocsi ülésben ült. Ameddig csak vissza tudok emlékezni, nagyon nehezen, szűkösen éltünk, szüleim halála után pedig néhány évig teljesen a vidéki rokonokra voltam rászorulva. 1932-ben, a komarnói magyar nyelvű községi iskola negyedik osztályának elvégzése után sikeres felvételi vizsgával a komáromi bencés gimnáziumnak lettem a tanulója, és kitűnő eredménnyel érettségiztem 1940-ben. Felsőskoromban már ma-

gamnak is tanítványaim voltak, és az így megkeresett pénzből a nyolcadik gimnáziumban már magam fizettem Komáromban a szállásomat, a reggelimet és a vacsorámat. Délben pedig – akkor így mondták – „napokat ettem”, négy és fél éven át. Ez azt jelentette, hogy a városban néhány zsidó család elvállalta, hogy a hét egyik meghatározott napján nekem ebédet ad.

Kende Éva *Hogyan alakult a családod és a te életed 1938-ban, miután a Felvidék egy részét visszacsatolták Magyarországhoz? Mi történt a rokonaiddal?*

S. K. A magyarok bevonulásának és annak, hogy Komárom újra magyar lett, a város többi magyar lakójával együtt mi is nagyon örültünk. Rövidesen éreznünk kellett azonban, hogy felettünk elborul az ég. Az egyik nagybátyám például 1925-től falusi körorvos volt, és két falu tartozott hozzá. 1938-ban rögtön kirúgták az állásából a járás többi zsidó orvosához hasonlóan. Gondolom, ugyanez történt a többi magyarrá lett járásban is. Nagybátyámnak az addigi orvosi lakását is el kellett hagynia. A feleségével a szomszéd faluba költözött, egy félig romos örökölt házba. Ekkor a falu bírása, továbbá a református pap és az érsekújvári járási székhely nagyon rendes tisztiorvosa, Vilmon Gyula – idősebb orvosoknak még ismerős lehet a neve – segítette őt ahhoz, hogy mint falusi magánorvost felvegyék az új orvosi kamarába, 1943-ig ebben a minőségében dolgozott tovább, amíg munkaszolgálatra be nem hívták, majd deportálták, Auschwitz után Mauthausenben fejezte be az életét. A felesége túlélte a

vészorszakot. Gyerekük nem volt. Én ebben az időben már nem laktam tartósan velük, mert mint említettem, Komáromban jártam gimnáziumba, utána pedig eljöttem Budapestre. Tudni kell, hogy az én időmben Komáromban csak egy gimnázium volt, a bencés, amelybe én is jártam. Úgy tartották számon, mint a legmagyarabb iskolát. A magyarellenességben, a csehszlovák időkben sokszor írtak róla elítélően, azaz, hogy a bencés gimnázium neveli a magyar értelmiséget. Óriási létszámú osztályai voltak. Az egész járásból jártak ide, de még Kárpátaljáról is volt osztálytársam. Amikor felvételiztem, azt mondták, hetvenet vesznek fel, délutánra ez a szám már nyolcvan rendes tanulóra nőtt, és volt még húsz magántanuló is.

K. É. *Ez a létszám hány osztályban tanult?*

S. K. Egy osztályban. A tantermünkben nyolcvan gyerek és még legalább tíz Komáromban lakó magántanuló gyerek ült együtt, úgyhogy minden kétszemélyes padban hárman voltunk. A padok szorosan egymás mellé voltak tolvá, mellettük nem lehetett elmenni, csak a padok felett lépkedve lehetett például a táblához eljutni.

K. É. *A csehszlovák és a magyar időkben ez egyaránt így volt?*

S. K. Igen, de a nyolcadik osztályban, 1939/40-ben már két osztályt csináltak: az A-ba jártam én is, itt 30 lány és 13 fiú tanult, a B pedig tiszta fiúosztály lett. Úgyhogy sokan voltunk, ezért hozzászórtam a tömeghez, nekem nem volt meglepetés, amikor később a budapesti orvosegyetemen minden órát duplán kellett megtartani. 1945 őszén 1300-an indultunk az első évfolyamon...

K. É. *1940-ben, amikor érettségiztél, nem volt abból semmi bajod, hogy zsidó származású vagy?*

S. K. Nem. Pedig az érettségi előtt nagyon félttem, mert éppen akkori-

ban kaptunk új igazgatót. A nagyon szeretett régi igazgatónkból – Gidró Bonifácból –, aki akkor nyolcvanadik éve körül járhatott, tihanyi apát lett. De nekünk a rend részéről még ő volt az érettségi biztosunk. Az új igazgatónk előzőleg a pápai bencés gimnáziumot igazgatta. Ő is kitűnő ember volt. Az ő igazgatósága alatt is megkaptam egyébként a tandíjmentességet, amit Magyarországon egyházi iskolákban más vallásúaknak általában nem adtak meg, de Komáromban egy-két évig még megmaradt a régi rendszer. Így végig tandíjmentes voltam a gimnáziumban. Vittem a szegénységi bizonyítványomat meg a kérvényt, és elengedték a tandíjamat. Érettségi után, 1940-ben döntennem kellett. Az akkori körülmények között egy árva, nincstelen lánynál, mint milyen én voltam, továbbtanulásról szó sem lehetett. Munkát kerestem. Megtudtam, hogy Budapesten, a zsidó hitközség Szabolcs utcai kórházában van ápolónői tanfolyam, amely másfél éves, és amelyre különböző előképzettségű lányokat, asszonyokat vesznek fel. Az előképzettség tényleg nagyon vegyes volt. A tanfolyamon a polgáritól és az érettségitől kezdve a szigorló orvosságig és az olasz orvosi diplomáig minden előfordult. Az érettségi vizsgáim után szinte rögtön – még a papír sem volt a kezemben – a nagynénémmel felutaztunk Budapestre, hogy megkérdezzük, mi az említett tanfolyammal kapcsolatos tényleges helyzet. A kórház gyerekfertőző-osztályának a főorvosa, aki a tanfolyamot vezette, azt mondta, jöhetnek. Akkoriban félévenként – májusban és novemberben – indultak a tanfolyamok, és folyamatosan mentek az előadások. Én 1940. júliusban kapcsolódtam be.

K. É. *Ez fizetős tanfolyam volt?*

S. K. Igen. Lakni pedig a zsidó nőegylet nővérotthonában lehetett. Ezt Etelka nővérotthonnak hívták, és Barackné méltóságos asszony alapít-

ványa tartotta fenn, kifejezetten a tanuló nővérek számára, akiknek a száma állandóan nőtt, mert amikor én bekerültem, a szobánkban még csak heten voltak, de a végén már legalább tizennégyen laktunk benne.

K. É. *Ki volt az a Barackné méltóságos asszony?*

S. K. Ó volt a budapesti hitközség nőtagozatának az elnöke. Többet nem tudok. Egyszer láttam. Az Etelka otthonban a lakhatásért és a teljes ellátásért havonta 45 pengőt kellett fizetni. Ennek az összegnek a felét helyettem a komáromi zsidó nőegylet vállalta, a másik felét pedig sokunknak a Joint fizette. A tandíjat, havi tíz pengőt, nekem szintén elengedték, mivel hoztam a szegénységi bizonyítványomat. A befolyt tandíjból nyilván azokat az előadókat fizették, akik bennünket tanítottak. A tanfolyam mellett mi, tanuló nővérek reggeltől estig dolgoztunk is. Néha pedig hozzájutottunk egy kis külön keresethez, ha külön ügyeletet vagy helyettesítést vállaltunk. Hozzám nagyon rendesek voltak az otthonban, mert amikor alig egy hete voltam a tanfolyamon, és újszülött még nem is volt a kezemben, beosztottak egy szülő nő mellé, aki külön-szobában volt, és félt egyedül lenni. Azt akarták, hogy én is keressek egy kis pénzt. Később azután a gyerekosztályon voltam rendszeres helyettesítő. Abban az időben ugyanis ebben a kórházban a nővérek szabadnapja a következőképpen alakult: a nappalos nővér a szabadnapján is reggel hattól délután kettőig dolgozott, aztán volt csak szabad. Az éjszakás nővér pedig hetente egyszer nem este hétre jött be, hanem tízre. Ez volt a szabadnap.

K. É. *Ezek a szabályok akkor a tanfolyamosokra is vonatkoztak?*

S. K. Nem, csak a ténylegesen alkalmazott nővérekre. Őket – például a nappalosokat –, amikor a szabadnapjuk volt, rendszeresen a Kaszab am-

bulancián dolgozók – akiknek a munkaideje reggeltől 2-ig tartott – helyettesítették, amit meg ők adtak tovább időnként a tanulónővéreknek. Mi az ilyen beosztást akkor vállalhattuk el, ha az osztály aloryosa ezt engedélyezte számunkra. Én így helyettesíthettem két nővért is, hétfő, illetve szombat délután, amikor ők szabadnaposak voltak. Egy-egy ilyen alkalomra 1,50 pengőt kaptunk, és ez a két összeg pontosan arra volt elég, hogy kifizethessem belőle annak a fehér ruhának a mosatását, amiben dolgoztunk. A mi ruháinkat ugyanis a kórházi mosoda nem mosta ki. Az otthon fürdőszobájába pedig hetente egyszer lehetett csak befűteni, de ott a mosás nem volt lehetséges.

K. É. *Mikorra végezted el a tanfolyamot?*

S. K. Késve végeztem, mert közben két munkahelyi fertőzést is felszedtem: előbb skarlátot, aztán májgyuladást. Így aztán a diplomámat 1942-ben állították ki. Közben történt az is, hogy magyar állampolgárságért folyamodtam, de nem kaptam meg, és kitiltottak Budapestről. Ezért időnként a nagybátyámnál laktam Komárom mellett, és csak vizsgázni jöttem fel Budapestre. Amikor aztán megkaptam az ápolónői bizonyítványomat, kérésemre a kórház igazgatója ezt bezárta a páncélszekrényébe, és továbbra is úgy szerepeltem a kórházban, mint tanuló nővér, mert bár feketén, de így Budapesten maradhattam. Továbbra is ott lakhattam az Etelka otthonban, és olykor mások ápolónőként dolgoztam a kórházon kívül. Később, 1943 februárjában mégis alkalmam nyílt arra, hogy ápolónői státuszba kerüljek a Szabolcs utcai kórház vörhenyosztályán, és itt aztán addig dolgoztam, amíg 1944. március 19-e után a németek ki nem zavartak bennünket a zsidókórházból.

K. É. *Akkor már kaptál a Szabolcs utcai kórházban valami elhelyezést is?*

S. K. Előbb éppen csak egy ágyat egy háromágyas szobában két másik ápolónóval együtt, később pedig egy nagyon kicsi és szerény szobácskát a kórházban, ahol nem volt más, mint egy ágy, egy éjjeliszekrény és egy víz-csap. A szekrényem a folyosón volt.

K. É. *Ha lehetne, folytassuk most talán 1944 márciusával.*

S. K. 1944 március... Beszélhetek most arról a meningitis basilarisos gyerekről?

Böröcz Karolina Persze, mindent elmondhatsz...

S. K. 1944. március 15-e körül új gyereket hoztak a vörhenyosztályra, ahol dolgoztam. Egy 15 év körüli fiút, akit addig otthon kezelt a házi orvos a skarláttal, de a fiú elvesztette az eszméletét, és ezért sürgősen behozták hozzánk. Az édesanyja kísérte. Franciaországból menekült családról volt szó. Eppen nem volt szabad külön szobánk, mert a vörhenyjárvány ebben az időben tetőzött. A mama ott ült a beteg ágya mellett, egy széken, éjjel-nappal. A gyerek állítólag nagyon tehetséges volt, magyarul és franciául írt verseket. Az állapota azonban egyre rosszabb lett, ezért március 19-re, vasárnapra konzíliumot szerveztek az osztályunkon miatta. Akkor hallottam életemben először Gegesi Kiss Pál, a későbbi híres gyermekgyógyász professzor nevét, mert őt hívták el a gyermekklinikáról konzíliumra. Rajta kívül még a kórház különböző szakfőorvosai voltak jelen ezen a tanácskozáson. Mivel mi, akik az osztályon dolgoztunk, nem tettük ki a lábunkat a kórházból, vasárnap még fogalmunk sem volt arról, hogy a németek bejöttek. A konzíliumba hívott külső orvos közölte velünk a hírt elsőnek. Megrohant a gondolat, mi vár ránk rövidesen, mindannyiunkra, és mi vár a kórházunkra... és néztem a beteg gyereket is, akinél a konzílium a tuberkulózis legsúlyosabb fajtáját, a meningitis basilaritist állapította meg.

Ezen a betegségen akkor még nem lehetett segíteni: biztosan halálos volt. A németek már ennek a vasárnapnak az estéjén, vagyis rögtön március 19-én megszállták a Szabolcs utcai Zsidókórházat is, és este a telefonközpontunk már valamilyen számú „Feldlazarettként”, tábori kórházként jelentkezett. Vagyis a Zsidókórházat itt megszüntették. A kórház valamennyi dolgozójának ágyából rögtön elvitték az összes matracot. A betegfelvételt leállították, és a kórház vezetése elkezdte számba venni az ezután létesítendő szükségkórház számára alkalmas épületeket. A betegek közül, akit csak lehetett, hazaküldtek. Az ingóságokat minden osztályon leltár szerint össze kellett szedni, és le kellett adni. A kórházban addig fekvő vörhenybetegeket a Bethlen téren helyezték el, ahol egy iskolából alakították ki gyorsan szükségkórházat. Én nem mentem velük, mert a gyermekosztály ápolónői arra kérték a főorvosukat, hogy engem és az éjszakás nővért vigyen magával oda, ahová majd a betegeink többsége kerül, mert ott nagyobb szükség lesz ránk. Én ezután leadtam a leltáramat, elvittem a skarlátos betegeimet a Bethlen térre, és átadtam őket ott dolgozó orvosnak. Aztán továbbmentem az új munkahelyemre.

K. É. *Szóval a skarlátosztály a Szabolcs utcából a Bethlen térre került. És a többi osztály?*

S. K. Amennyit én tudok, mert végigéltem, az a következő: a gyermekosztályt a Vilma királynő úti fiúárvaházhoz tartozó iskolában helyezték el. Mialatt az épületen az ehhez szükséges átalakításokat végezték, és a nővérek egy része az építkezésen dolgozott, a főorvos engem meg két másik dolgozót Zuglóba, a Mexikói útra irányított át. Úgy emlékszem, ott nem beteg, hanem internált gyerekek voltak, őket kellett nekünk el látni. Ha valami egészségi probléma

adódott ott, akkor a Kaszab ambulancia gyerekgyógyász főorvosát kellett hozzájuk elhívunk.

K. É. *Mi volt az a Kaszab ambulancia?*

S. K. Ez a Szabolcs utcai kórház Vágány utcai oldalán elhelyezett nagy járóbeteg-rendelés volt, amelyet a Kaszab család alapított. Ott ingyenes kezelésben részesítettek szegény zsidó és nem zsidó betegeket, felnőtteket és gyerekeket egyaránt.

B. K. *Vajon miért kellett a németeknek olyan sietősen a Zsidókórház?*

S. K. Mert lefoglalták az intézményt hadikórháznak. Már az első napokban is előfordult, vagyis akkor, amikor még mi is bent voltunk a betegekkel, hogy behoztak a kórházba egy német katonát, akinek tifusza volt. Erre nekünk ki kellett fertőtlenítenünk az ő számára a legnagyobb kórtermet, itt helyezték el a beteget, és ettől fogva németek látták őt el.

K. É. *Német orvosok és német nővérek?*

S. K. Igen. Ennek a betegnek az ajtaja előtt puskás német katona állt. És, ahogy már említettem, nekünk március 19-e után a kórházat folyamatosan ki kellett ürítenünk. A betegosztályok egyik – a nagyobbik – része a Wesselényi utcai iskolába, a többi pedig a Bethlen térre, illetve a Vilma királynő útra került.

K. É. *Mi lett avval a Mexikói úti részleggel, ahol pár napig te is megfordultál?*

S. K. Amikor a Vilma királynő úton az árvaház egy részének az átalakítása után megindult a gyerekosztályi munka, akkor a főorvosunk minket, hármunkat onnan visszahívott ide. Nem tudom, mi lett később ennek a részlegnek a sorsa. A Vilma királyné úton a csecsemőkórterembe osztottak be. Ez a gyerekosztállyal együtt az épület egyik oldalán volt, az ideiglenes kórházi részleg másik oldalán pedig a Szeretkórház idős betegeit, és az egykori Bródy gyerekórház fü-

lészetét helyezték el. Kosztot az árvaház konyhájáról kaptunk, a csecsemők számára az ételt pedig az egyik nővér, aki értett ehhez is, a már akkor is forgalomban lévő és erre a célra gyártott csecsemőtápszerből – Maltiron – készítette el, mert tejet akkor már nem nagyon kaptunk. Az itt ápolt csecsemők egy része még a Szabolcs utcai kórház gyerekosztályáról jött át, de voltak nálunk olyan újszülöttek is, akik az anyjukkal együtt a szülészetről kerültek egyenesen ide, mert nem volt számukra már olyan hely, ahová hazamehettek volna. A Vilma királynő úti időkből még fehér ruhában dolgoztunk, a fürdőszobába befűtöttünk, és ott mostuk ki a holmikat. A nyár folyamán 1944-ben végig így folyt az életünk a Vilma királynő úti szükségkórház gyerek- és csecsemőosztályán, állandóan megfeszített munkában. Időm arra egyáltalában nem volt, hogy valójában magammal törődjek, vagy sokat gondolkodjam a saját helyzetemen, vagy akár azon, mi is lesz a betegek és az ott dolgozó többi ember sorsa. Igaz, arról, hogy közben a vidéki zsidókat deportálták, tudtam-tudtunk, de Auschwitzról meg a többi haláltáborról nem hallottunk semmit. Úgy emlékszem, 1944. szeptember 17-e vasárnapra esett. Ekkor volt a zsidó újév beköszöntője, és a kormány ezen a napon kivételesen a zsidóknak egész napra kijárási engedélyt adott Budapesten, persze csak sárga csillaggal. Ez beszédtema volt a kórházban is. Én azonban ezen a napon is a gyerekosztályon dolgoztam. Egyszer csak felbúgtak a szirénák. Légiriadót jeleztek. A kórtermekből – mint rendszeren – a nagyobb árvaházi fiúk segítettek levinni a gyerekeket a második emeletről az óvóhelyre, a pincébe. Nagy robaj hallatszott mindenfelől, az ablakok is beleremegtek. Mi, ápolónők eközben is spiritalizálókkal működő melegítőkön melegítettük a cse-

csemők ennalóit. De egyszerre borzalmas dörrenés remegtette meg az egész épületet: rövidesen kiderült, hogy a másik szárnyba bomba csapódott, és leszakadt a lépcsőház egy része. Mi, a magunk oldalán még tudtunk mozogni, de a közvetlenül érintett részből a betegeket a tűzoltók mentették ki, kosarakkal, mert másképpen nem tudták, és az ottani pincerészben, ahol szerb munkaszolgálatosokat is elszállásoltak, halottak is voltak. Ebben a bombatámadásban a mi gyerekosztályi szárnyunk is annyira megrongálódott, hogy itt nem maradhattunk tovább. Mi ápolónók szállítottuk át a csecsemőket és a gyerekeket a számunkra kijelölt következő helyre. Előbb úgy volt, hogy a Wesselényi utcai szükségkórház egyik alagsori helyiségébe költözteti át az egész osztályt a kórházi vezetés, de aztán másképpen döntöttek, és átirányították a csecsemőket valahová a Kertész utcába. Ide több fordulóban vittük át őket. Én magam háromszor fordultam, miközben az utcán többször is légiriadó volt. Amikor mi megérkeztünk a csecsemőinkkel, már volt ott egy másik nővér az egykori kórházunkból, aki három bőrgyulladásos gyereket látott el. Ide költözött be aztán a kibombázott teljes csecsemőosztály, és a csecsemők egy része mellett ott volt az anyjuk is. Én lettem ennek az egységnek a vezető nővére. Itt történt az egyik legtragikusabb esemény is az egyik betegemmel. Egy négy év körüli, Jutka nevű kislányt hoztak át hozzánk a Wesselényi utcai kórház alagsorából, akinek valami vérképzőszervi baja volt. Nem ismertem a pontos diagnózisát, de nekem azt mondták, hogy vérzései vannak, a vércsoportja nulla, és nagyon rossz vénái vannak. Mi a betegeket az akkori viszonyokhoz képest aránylag még elfogadhatóan tudtuk ellátni, és addig, ameddig jó idő volt, például a ruhaneműket is rendszeresen ki tudtuk mosni.

K. É. *Hol laktál ebben az időben?*

S. K. A csillagos házban, ahol be voltam jelentve.

K. É. *Ugyanott, a Kertész utcában?*

S. K. Nem. Amikor még a Vilma királynő úton volt az osztály, már akkor is be voltam jelentve egy csillagos házba, egy nagynéném valamilyen távoli unokatestvéréhez. De mi, nővérek akkor azért általában bent aludtunk az árvaházban. A templom körüli részen csináltunk magunknak valamilyen fészket. Ott aludtunk, mert ha éjjel légiriadó volt, vinni kellett nekünk is a gyerekeket, ezt nem lehetett csak az éjszakásokra bízni. Mindnyájan hol éjszakáztunk, hol nappaloztunk, egymást felváltva dolgoztunk. Amikor a Kertész utcába kerültünk, akkor éjszakára abban a csillagos házban lévő ágyamra kellett mennem, ahol helyet adtak nekem.

K. É. *Az hol volt?*

S. K. Kazár utca. Jelenleg Székely Mihály utca. A Kertész utcában végzett munkám alatt egyik legszomorúbb élményem az volt, ami azzal a négyéves kislánnyal történt, akiről az előbb beszéltem. Az egyik éjszaka, amikor éppen vasalóval szárítottam az anyák által kimosott ruhákat, hogy reggel tisztába lehessen tenni a gyerekeket, mert akkor már csak reggel tudtunk nekik teljesen tiszta, száraz holmit adni, sírni kezdett a kislány, és erősen vérzett. Közvetlen kapcsolatba jutni a kórházzal mi erről a helyről nem tudtunk. Nem akartam, hogy itt haljon meg a gyerek, mert segíteni nem tudtam volna rajta. Felébresztettem az anyákat, és elmondtam nekik, hogy most rögtön be kell vinnünk a kislányt a kórházba, de a gyerek ahhoz túl nehéz, egyedül nem bírom el, ezért valakinek segítenie kell. Ketten bevisszük a kislányt egy ruháskosárban a Wesselényi utcába, történik közben velünk, ami történik. Vittük a gyereket az egyik anyával éjnek idején, sárga csillaggal, valamikor szeptember vé-

gén vagy október elején a kórházba. A kórház C belosztályára jutottunk el, aki ott ügyeletes volt, ismert. Lettettem a gyereket, és elkezdtem orvost keresni. Az ügyeletes orvost nem találtam meg, de az emeleten az orvosi szobában két medikussal találkoztam. Ezek jöttek le velem, hogy megcsináljuk a transzfúziót. Az osztály éjszakás nővére addigra már kifőzte a szükséges fecskendőket, úgy, ahogy ez akkor szokásos volt. Mondtam, hogy a kislány nullás vércsoportú, kérdezték, honnan vesznek ilyen vért. Mondtam, én is az vagyok, itt a karom és jó vénáim vannak. A betegek csináltak a szobában nekem valamilyen helyet, ahová ledőlhettem, és a medikusok kezdték tőlem levenni a vért, de a második tíz milliliternél már bealvadt a vér, miközben folyt bele a kislányba, és a vérátömlesztést abba kellett hagyni. Nem tudtam tovább segíteni. A gyerektől elköszöntünk, ott hagytuk az osztályon, és az anyával, aki velem együtt cipelte be a kis Jutkát a Wesselényi utcába, igyekeztünk vissza, nehogy valami bajunk legyen nekünk is, mert éjszaka volt és kijárási tilalom. De visszaértünk a Kertész utcába, én pedig folytattam a vasalást, amit előzőleg abbahagytam. A kislány másnap hajnali öt órakor meghalt, és amikor a következő nappali szolgálatomat elkezdtem, mondták, hogy a halála előtt még engem keresett, mert én voltam az utolsó ember, akit ő még ismert... mindig elbögöm magam, még ennyi év után is... Ez valamikor október 10-e körül lehetett. Aztán október 15-én, amikor a nyilasok átvették a hatalmat, Groszmann főorvos úr, a gyerekosztály vezetője közölte: Katit azonnal be kell hozni a Kertész utcából és helyére menjen a Sós nővér, aki elmúlt hatvanéves. Mert akkor a fiatalabb nőknek a Tattersaalban kellett jelentkezniük, és a főorvosom ettől akart engem megmenteni.

B. K. *Mi volt az a Tattersaal?*

S. K. Valami lovarda. Itt kellett gyülekezniük a 16 és 45 év közötti zsidó nőknek, akiket aztán gyalog hajtottak Németország felé.

B. K. *És akkor te bementél a Groszmann főorvos osztályára, a Wesselényi utcai kórházba?*

S. K. Igen, és ettől kezdve itt dolgoztam aztán a budapesti ostrom végéig, sőt még azután is, egy másik régi gyerekosztályos nővérral együtt. Rengeteg beteg volt az épületben összezsúfolva. A röntgen előtti meg a műtő előtti folyosón, meg a második emeleti folyosón is feküdtek fapricscseken, amiket a munkaszolgálatosok csináltak. Az ablakokon sötét papír volt. Az ablaküvegek már mindennütt ki voltak törve. Bedeszkázni azért nem akarták őket, mert akkor nappal is teljesen sötétek lettek volna helyiségek, és nem lehetett volna bennük mozogni.

K. É. *Ez a részleg, ahová most kerültél, végeredményben sebészet volt?*

S. K. Igen, de később, amikor már a belövések is elkezdődtek, akkor a műtő leköltözött az alagsorba, és minden műtő előterébe is ágyakat raktak. A sebészeti műtőben mindenféle műtétet végeztek... meg volt egy nőgyógyászati műtő is, meg valahol egy urológiai... Ezt pontosan nem tudom, mert én csak akkor jártam a műtők felé, amikor az ételt hoztuk fel a betegeknek. A röntgen előtt volt egy gázcsap, azon egy ideig még meg tudtuk az ételt melegíteni, sőt melegítettünk magunknak vizet is, volt egy lavórunk és abban mosakodtunk. A novemberi és decemberi-januári hónapokat így és itt töltöttem.

B. K. *De honnan volt az étel, amit a kórház főzött?*

S. K. Ezt nem tudom pontosan. Csak arra emlékszem, hogy gyakran volt olyan valami, amit úgy hívtunk, hogy sóhajlevés. Ez nem volt más, mint híg rántott leves, amelynek minden

adagiába mindössze egy szál spagetti jutott.

K. É. *Úgy olvastam, hogy a gettóban minden ember kapott naponta egyszer egy adag levest, amelyről a Vöröskereszt gondoskodott. Ez biztosan vonatkozott a kórházra is.*

S. K. Igen. A Wesselényi utcai kórház neve is az volt, hogy a Svájci Vöröskereszt kórháza, valószínűleg ennek révén jutott ide is valamilyen ételkészlet. Volt olykor vacsorára valamilyen lekvárféle, amelyet kis csomagokban osztottak ki a betegeknek meg a dolgozóknak. Emlékszem még a sárgaborsó-főzelékre. Úgy mondták, sárgaborsó állt vagonokban valamelyik budapesti pályaudvaron, és a város lakosságának az ételmezése nagy részben ebből állt.

B. K. *A kórházból a személyzetet nem vitték el a nyilasok?*

S. K. Nem. Innen talán egy vagy két embert vittek el, olyanokat, akik a kapunál álltak, amikor a nyilasok járőröztek. De a kórházba nem jöttek be. Nekünk szerencsénk volt. Mert Budán, az I. kerületben lévő kórházban mindenkit megöltek, aki zsidó volt.

K. É. *A Maros utcai kórházban történt ez.*

S. K. Igen. De úgy tudom, volt Budán egy ortodox zsidó kórház is, azaz nem tudom, mi történt.

K. É. *Mi történt azokkal, akik a Wesselényi utcai kórházban meghaltak?*

S. K. Hát a halottakat levitték az udvarra, nagy hideg volt, és felstószolva lerakták őket ott.

K. É. *Emelet magasan.*

B. K. *Kik voltak ezek a halottak? Bárki, aki a kórházba került?*

S. K. Ebbe a szükségkórházba olyanokat hoztak, akiket a nyilasok megölttek, vagy aki elesett az utcán, és balesetet szenvedett. De csak zsidó betegeket. Az épületen sárga csillag volt. Mi – vagyis a kórház – nem voltunk benn, magában a gettóban, hanem azon kívül, a magas kerítéssel

körülvevett gettó sarkában. Aztán egy megint csak nagyon emlékezetes éjszakán, január 17-én, a nyilasok átörttek kívülről a mi épületünkbe vezető pinceátjárókat. Ezeket ugyanis mindenütt megjelölték, hogy tudni lehessen, hol lehet átjárást létesíteni a szomszéd ház pincéjébe. Így jelentek meg a kórház pincéjében akkor a nyilasok. Az ott meghúzódók biztosra vették, hogy most végezni fognak velük és mindenki mással is a kórházban. De nem ez történt, a nyilasok közölték, ki akarnak jutni a Dunához, és át akarnak menni Budára, mert jönnek az oroszok, már itt vannak a körútnál. A nyilas fegyvereknek pedig nyilván sikerült innen el is menniük. Mi pedig nemsokára láttuk a kórház ablakaiból, hogyan bontják le a gettó lakói a deszkafalakat, és nagyon boldogok voltunk, amikor megszűnt a gettó. De ugyanazon a napon nagy belövések is kezdődtek Budáról Pestre. Azt hiszem, mindez január 17-én történt.

K. É. *Nem, ez egy nappal később lehetett: a gettó január 18-án szabadult fel.*

S. K. Akkor január 18-án történt, amit most el akarok mondani. Az első emeletről, ahol dolgoztam, lementem a gyógyszerertárba az általam ellátott betegek gyógyszereiért.

K. É. *A kórházi gyógyszerertárról beszélsz?*

S. K. Igen. A kórház gyógyszerertára valamilyen sötét, ablak nélküli helyiségben volt. Sorba álltunk, és odajött hozzám egy férfi. Kérdezte, magam elé engedem-e. Elmondta, hogy azt hallotta, már felszabadultak a Pozsonyi úti házak, oda akar menni, mert ott van a családja, csak ő most tetves, és valami tetűirtót szeretne kapni a gyógyszerertárban. Tessék – mondtam. Utána én is sorra kerültem, elhoztam, amit kellett, és amikor el akartam indulni felfelé, nagy robaj hallatszott. Felmentem az első emeletre, és rémülettel láttam, hogy a folyosón

halottak fekszenek. Egy akna csapódott be, és légnyomás érte őket. Ott feküdt a Barta nevű urológus, egy Anikó nevű műtősnő, aki mellette dolgozott, és meghalt az az ember is, aki a győgszertárban megkért, hogy engedjem előre. Úgyhogy ha nem vagyok udvarias, akkor én maradok ott. A pesti oldal január 18-i felszabadulása után a kórházban egyre kevesebb lett a dolgozó, a betegek közül azok, akiknek volt hová menniük, igyekeztek hazafelé, az orvosok mentek lakást, állást keresni. A nővérek közül pedig azok, akik bent laktak, mint én, továbbra is húzták az igát, dolgoztak, mert hát a betegeket el kellett látni. Ez így ment nálam is egészen márciusig. Aztán március első napjaiban megjelent a Wesselényi utcai kórházban a barátnóm a Weiss Aliz kórházból azzal, hogy ott nővére van szükség, és engem hív az igazgató.

K. É. *A Wesselényi utcai szükségkórházban még márciusban is voltak betegek?*

S. K. Igen. Vagy azért, mert még mindig rászorultak, vagy azért, mert nem volt hová menniük. Elhívtak innen, ahol csaknem fél évig dolgoztam azok között a nehéz és kemény feltételek között, de akkor már szívesen mentem. Egy idő óta már Groszmann, aki eredetileg csak a gyerekosztály főorvosa volt, vezette az egész Wesselényi utcai kórházat. Neki jelentettem be a szándékomat, és ekkor Groszmann igazgató főorvos úr írt számomra egy szép levelet, amelyben dicsérte a munkámat...

K. É. *Megőrizted ezt az írást?*

S. K. Meg. És ezzel a levéllel tudtam aztán igazolni, hogy dolgoztam a Wesselényi utcai kórházban. Volt egy unokatestvérem, aki a kórházhoz közel volt munkaszolgálatos, és akin nekünk, kórháziaknak sikerült olykor egy kis élelmiszerral segíteni a saját adagunkból, később pedig – január 18-a után – ő segített rajtunk,

amikor már természetben keresett valamit. Az ő kíséretében hagytam ott 1944. március 8-án a Wesselényi utcát. Kettesben sétáltunk el az új munkahelyemre, a Szabolcs utcai kórház melletti Weiss Aliz kórházba – minden holmimmal együtt. Minden „vagyonomat” ugyanis elbirtuk a vállunkon, egy-egy plédbe begöngyölve. Az új helyen rögtön kiderült, hogy a gyerekágyas osztályon éjszaka leszek, és nappal a barátnóm ágyában fogok aludni. Néhány hét múlva került csak számomra önálló ágy. A Weiss Alizban éjszaka voltam egészen május elsejéig. Utána nappalos lettem ugyanott. Majd még tovább léptem: egy nővér férjhez ment, és én megkaptam a legnagyobb osztályt nappalra.

Nemsokára azonban eldöntöttem, hogy orvos leszek, és 1945 őszétől megpróbálok egyetemre járni. Ehhez a nappali műszakot fel kellett adnom, mert csak így járhattam be az egyetemre. Átváltottam az állandó éjszaka beosztásra a kórház második emeleti kórtermeiben. A műszakom után aztán reggel megmosakodtam, átöltöztem, és elmentem az előadásokra. Kezdetben csak így tudtam megteremteni a továbbtanulásom feltételeit. Már előzőleg is hívott valaki, mondván: nem jössz, beiratkozom az egyetemre. Akkor még azt feleltem neki: én ezt nem tehetem. Te hazamész most a szüleidhez, neked ott van ágyad, ellátásod, de én mit csináljak? Nekem ez mind nincs, teljesen egyedül vagyok, nekem dolgoznom kell. De aztán 1945 őszén mégis megpróbáltam az egyetemre járást az éjszaka mellett. Fél évig bírtam a kettős megterhelést. Akkorra már teljesen tönkrementem. Mégis hadd dicsekedjem el vele, hogy ugyanakkor az évfolyam ezerháromszáz elsőéves orvostanhallgatója közül egyike voltam annak a tizenötnek, aki három kitűnő minősítésű kollokviummal rendelkezett az első

félév után: anatómiából, kémiából és szövettanból kitűnőre vizsgáztam.

B. K. *Kétségtelenül óriásit teljesítettél. De nagyon érdekelne még az is, hogyan lehetett akkor az egyetemekre beiratkozni. Meghirdették a helyeket?*

S. K. Nem...

K. É. *Hadd mondjam ezt el én, mert erre még jól emlékszem. Egyszerűen bementél a dékáni hivatalba, kijelentetted, hogy be szeretnél iratkozni, és odaadtad az érettségi bizonyítványodat.*

S. K. Igen, így volt, és ha megfizetted, amit ilyenkor kellett, utána egyszerűen felvettek. De mondanom kell még valamit, ami az én továbbtanulásomat később megkönnyítette. Még elsőéves medika voltam, amikor lehetővé tették a kórházaknak, hogy az épületeik alagsorában ingyenes helyezést és ugyancsak ingyenes kosztot biztosítsanak az ellátatlan és szegény sorsú medikusoknak. Ebben az időben ugyanis még nem léteztek nálunk egyetemi kollégiumok. Így került a Szabolcs utcai kórházba is egy csomó medikus, és a Weisz Aliz kórházba is néhány. A második félévben már nekem is volt ott ilyen helyem.

K. É. *És akkor az egyetem mellett már nem kellett dolgoznod...*

S. K. Elvben nem, de gyakorlatban azért hálából segítettem az adminisztrációnál. Ez két évig ment így a Weisz Aliz kórházban, aztán én is átkerültem a Zsidókórházba. Ott ketten voltunk – medikusok – egy szobában. Sok, később híres orvossá vált medikus járt velem egy évfolyamra.

K. É. *Lenne még egy kérdésem. Könnyen elő tudnád szedni azt a már említett bizonyítványt, amelyet 1945 márciusában kaptál Groszmann főorvostól?*

S. K. Fogalmam sincs, melyik dobozom mélyén bújlik meg.

B. K. *Én pedig arra lennék még kí-*

váncsi, milyen gyógyszerekkel rendelkezett az ostrom alatt a Wesselényi utcai kórház gyógyszerára?

S. K. Ezt már nem tudom. A kötszerekre vonatkozóan is csak arra emlékszem, hogy mi, ápolónók is mostunk használt kötszereket. Ezek sterilizálására pedig volt a kórháznak néhány ócska autoklávja, amíg ezeket egyáltalában működtetni lehetett. A fecskendőket és a tűket pedig akkoriban tíz percig forraltuk használat előtt. Az ostrom vége felé, amikor már nem volt gáz, papírdarabokat égettünk a lábas alatt, hogy felforrjon benne a víz. A következő év már egy egészen más történet kezdete számomra. Medika lettem, és új problémáim voltak.

Utóirat

Ezzel a mondattal fejezte be a beszélgetést a szellemileg teljesen friss, igen idős Solt Katalin. Az az orvosnő, akit egész életében igazán csak egy dolog érdekelt: az értelmes és hasznos munka, amellyel a betegségeket – az ő esetében a fertőző betegségeket – meg lehet előzni, illetve előfordulásukat csökkenteni. Pályafutásának elején a legkülönbözőbb infekciók még sokkal nagyobb számban fordultak elő Magyarországon, mint 50-60 évvel később, amikor a munkát abbahagyta. Ebben az eredményben Soltnak is igen nagy érdemei vannak. Aki egyúttal elég különleges és érdekes személyiség. Egész életében másról, mint a munkáról, illetve munkájáról, nem beszélt senkinek. A személyes kérdéseket mindenkori elhárította, és szoros társ nélkül, egyedül élte le az életét. Munkatársai azonban mindenhol nagyon szerették, sokat törődtek vele, tanítványai körében pedig óriási nimbusz övezi mind a mai napig. 1944/45-ös élményeit eddig soha sehol nem részletezte, most is elég sok rábeszélés után állt kötélnek.